

Zrini Péter hideg nyugalommal hallgatta ítéletét. Ehr báró, a Piezereből *) előállott, hogy új börtönébe a fegyvertárba vezesse, melynek udvarában volt a kivégzés megtörténendő. A szokottnál kissé sápadtabban, vállat vonitva, szó nélkül követé. 50 fegyveres kísérté végig a váron a kapuig, hol a város bírása Pleyers Pál kocsiban fegyverekkel várakozott. Zrini a kocsiban hideg, szóvalan maradt. Közönyösen lépett utolsó lakába, melynek butorzatát, faszék, asztal, ágya és imakönyve képezék. Kérdezték, nincs-e nála kis tör, vagy más hasonló eszköz? „Csak gyónásom“ — volt válasza, melyet már régen tartogatott zsebében. Hat kapuczinus maradt vigasztalására.

(Folytatás követe.)

Pauler Gyula.

Felső-borsodi képek.

(Folytatás.)

Sajó-Szent Pétert elhagyván, a nagy Sajó-hidon áthaladva termékeny szántóföldekre jutunk, s elérjük *Kopaszföldet*, mely pusztává volt, de 1849. óta *Dusnok* hivatalos név alatt mint falu ismeretes. Ezen kis községnek határa a megye egyik legjobb része, mert az csupa jó, buzatermő földekből s a Sajó által nedvesített kitűnő kaszálókból áll.

Itt jön a Sajó és Bódva völgye össze. Álljunk megjött néhány

percig s szemléljük az elénk táruló tájat. Jobb oldalunkon látni *Szirákot*, mely egyházával s tiszti lakával cserjékkel fődött hegyek alatt kellemesen fekszik. E helység lakosai szépségről híresek. — Távolabb *Finkét* látjuk, lejjebb pedig hasonló nevű folyam partján áll :

II. Bódva.

Magyar falu. Most hozzá van foglalva *Perecz*, *Abod* és *Sittő* pusztája. Ezek hajdanta községek voltak, de I. Ferdinánd s Zápolya párt-harczainak ideje alatt a törökök elpusztították azokat, s csak templomromjaik helye látszik.

Bódva régi község s alapítását s nagybodását az ott már fönnállott pálosok kolostorának köszönheti, mely köré bátrau telepedett a nép, szükség esetében a zárda erős falai közt keresvén menedéket, azért az elpusztult 3 falu megmaradt lakosai is ide telepedtek.

Bódva csinos falu. Közirtokosok birják, kik közül többen laknak helyben csinos uri házaikban, melyek közül kiemelkedik Szathmári Király József volt megyei-adminisztrator kastélya, szép kerttől környezve.

A reformatusok temploma régi építmény, melynek izlése azonban a javítások alá van temetve.

A Sajó jobb oldalán, balunkon, a *Bükk-hegység* kiágazásai vannak, melyek között Szent-Péteren felül a *Pitypalatty völgy* terjed s regényesen szép fekvésben magában foglal több helységet, melyek közül legnagyobb : *Kápolna*.

Tovább szintén szép völgy ágazik ki a Sajó völgyéből a Bükk közé, melynek elején az erdős hegyek közé szorítva látni *Berente* szerény házait, s fölötte a kerttől környezett urilakot. Közel van ide *Alacska* is, mely két helyen a szőlőművelés jó lábán áll, s a munkát meg is jutalmazza, mert hegyein igen jó pecsenye- s aszúborokat szűr, s igen nagy kár, hogy megismertetésével s kereskedésbe hoztalával senki sem gondol.

A tovább húzódó heglánczolatok alatt fekszik : *Kazincz*, melyen a putnoki országút vezet keresztül, a mit élenkit s templomával igen szépen néz ki a Sajó buja réteitől környezve s a Bükk zöld erdős hegyeitől koszoruzva.

De térjünk vissza s elhagyva a Sajó-völgyet, haladjunk a Bódva-völgyön fölfelé s itt szemünkbe tűnik :

III. Edelény.

Gyönyörű táj, mely előttünk terül! A *Bódva-völgy* szépsége valóban megérdemli, a mit róla mindenki beszél; minden bódva-völgyi gyermek úgy mondja : *a kies, a szép Bódva-völgy!*

Hazánknak tömérdek folyója van, melyek völgyeik szépségeiről híresek s ezek sorában méltán áll ezen előttünk terülő völgy is, — mely szelid szépségével mindenkit meglep s e szó „*kies*“, legjobban fejezi ki azon keblünket elfogó érzést, melyet annak szemléleténél érezünk.

Vissza az előnkbe tárult képhez!

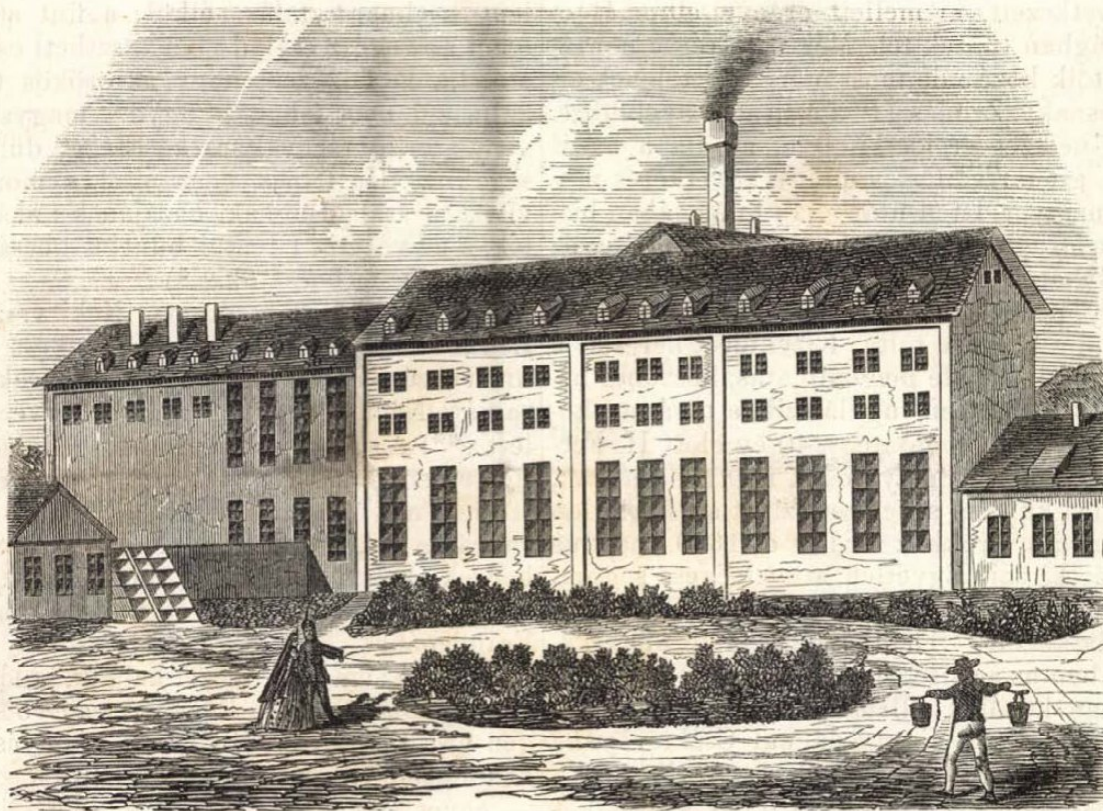
Előttünk áll a Bódva-völgy, mely itt szélesre terjeszkedik, mind a két oldalon hegyek magasulnak, melyeket erdők diszesítnek, s melyek szép csoportozatokban borulnak egymásra, főlebb pedig vadregényes egymáshoz közelebb vonuló bércekké alakulnak s e táj közepén, mintegy festő által odaillesztve áll *Edelény*,

nagyszerű kastélyával s a mi hazánkban még ritkaság, ott emelkedik a rendkívül nagy cukorgyár magas kéményéből sűrű füstgomolyokat eresztve, mintegy képviselőjeül a hazai iparnak! S e két büszkén kiemelkedő épület körül szerényen csoportosulnak a mezővárost képező többi építmények, a kis tornyu templommal együtt, s hogy a táj ki legyen egészítve, ott van a gyönyörű játékban kanyaruló Bódva szöke hullámaival, a Sajó felé sietve, hogy ott sirját lelje!

Edelény — mezőváros 2500 lakossal, a kik reformatus és róm. katolikus vallásuak; itteni templomaikhoz számos leány-gyüleke-

zetek tartoznak. — Edelény régenté is virágzó hely volt a Magócsiak birtokában. Régi vára azon a helyen épült, hol most a kastély emelkedik. Az nem volt kövekből építve, hanem egyike volt ama hazánkban számosan létezett *faváraknak*, melyeket erős földsánczok védtek az ellenségtől. Edelény favárának még azon előnye is volt, hogy árkaiba a Bódva vizét lehetett jereszteni, mi által az nem megvetendő erősséggé vált.

1604-ben *Bocskay István*, később Erdély fejedelme, Magyarország felső részét elfoglalta s ekkor akará elfoglalni Edelény favárát is, a mely okból az azt védő *Magócsiak* segélyével *Básta*, — Rudolf császár fővezére Bocskayval csatát vívott, a melyben Bocskay török segélyhadaival együtt megveretvén, kudarcot vallott. Ezen csatát egy jeles történészünk így írja le : „A Bódva folyó mellett az edelényi téren ütközött meg a két sereg, mely a magas Murány-hegytől kezdve Szendrőig nyult s a Sajónál érülközött. Az ellenség (Bocskay-had) az első rohamnál nagy erőt fejtett ki és az ütközet sokáig húzódott, míg beesteledett, mely időben az éjnek sötétsége a viadalt eldönté. Ököre kerülvén a dolog, midő az eget és földet sűrű köd borítá, Básta az ellenséget ocsmány szaladásra kényszeríté, s a Magócsiak is rájuk törvén, az egész had első katonái is hátat fordítának, végre a hajdukkal együtt Bocskay és Homonnai is Szerencs felé futamodtak. A janicsárok és más törökök, kik számra nézve mintegy ezerötszázan valának, miután :

Felső-borsodi képek : Edelényi cukorgyár.

*) Most Lajos főherceg, a 8-ik számú gyalogezred.

sánczoknál erősen küzdének, — s magukat a császáriaknak föl nem adák, egytől-egyig levágtának, nyolcz szekérből álló erősségüket a győzőknek hagyván. Ezen harcban, a törökök kivételével — pártusában mintegy ezerötszázan estek el, Básta katonái közül kevesen ohajtván másszor is ekképen győzedelmeskedni.“

Ebből látjuk, hogy az edelényi harc kemény volt, mert abban az 1500 törökkel együtt 3000 vitéz hullott el. Ezen harc fadaralmait Básta az edelényi megmentett várban pihente ki, s tovább vonult kegyetlenségével üldözni e hon fiait.

Ott, a hol a favár állott, emelkedik most a nagyszerű várkastély, angol-kertétől körül véve.

Ezen kastélyt 1720-ban kezdé építeni akkori birtokosa Luiller gróf, ki IV-ik Károly alatt az egri várban parancsnokolt s azt hét év lefolyása alatt be is fejezte. Nagy uri kényelem és fény volt minden felé látható e kastélyon. Rajzunkon annak előrsze látható, két tornyával; oldalt, a tornyok megett, két nagy szárny nyulik a kert felé, melynek fáit a kapun át látjuk. A kastély előtt állnak a régi cselédlakok. A kastély fényes butorzata még most is megvan, s építőjének izlését bizonyítja, a földszint egyrésznének kivételével, mely a cs. k. járásbiróság hivatalszobáinak adott helyet nem régen.

A kastélyból mindenfelé gyönyörű kilátás esik a Sajó és Bódva völgyre, nem különben a regényes Bükk egyik lánczola-

ható, az most semmiben sem szenved hiányt. Két új gőzgépe sz., rendszer által hozza mozgásba a többi gépeket.

Készít e gyár évenként 11,000 mázsa finom tisztított cukrot, melyhez a megkívántató répát részint maga a gyár termeszt, részint pedig a környék birtokosaitól veszi, — az utóbbi években mázsáját 26 pengő krajczárjával.

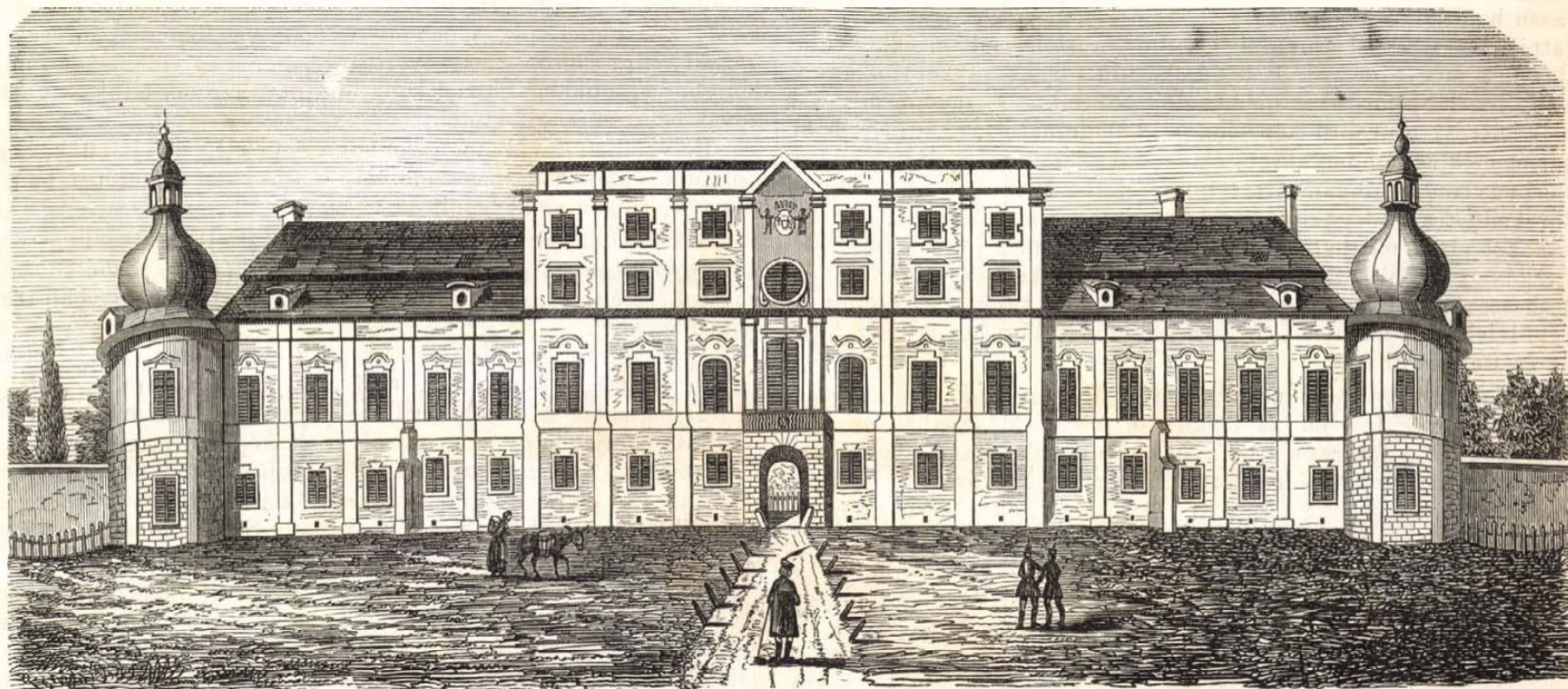
A gyár külgazdasága is a tetőponton áll, s mivel 1200 holdat, a mely művelésre a környékről igen számos napszámos gyűl össze. Egy hold művelésére 40 napszámos kívántatik, egy hold 200 mázsa nyers répát ad, egy mázsa répa pedig mintegy 5 font cukrot.

A bérlők 600,000 pftnyi tőkét fektettek a gyár felszerelésébe, s a forgó pénzt is ide értvén. A bérlet 20 évig tart s az évi haszonbér 20,000 pft.; a mi a gyár virágzását hátráltatja, az az iszonyu adó, mely egy óra a működés ideje alatt (mely öt és hat hó között változik) 12,000 — mond tizenkét ezer — pengő forint.

A cukorgyártásból hátramaradt hulladékot szeszgyártásra használják, melyből évenként vagy százezer akó szesz kerül. Az itten maradt söpredék pedig marhahizlálásra fordittatik.

A gyár e vidék napszámát igen fölemelte, a minek ellensúlyozását a vidéki birtokosok a répatermelés által igyekeznek kárpótolni.

A gyár tiszta haszna a bérlők titka. Megjegyzendő, hogy a haszonbér fejében az erdőt határozott mennyiségben használhat-

Felső-borsodi képek : Edelényi kastély.

tára. A kastélyon az év minden napja egy ablak által van képviselve, — 365. ablakkal bírván.

Hajdani fényéből már sokat vesztett ezen kastély, mert tetejében árnyas sétat hely, ugró kutak, egy kis tó, tele ritka halakkal volt, most már mindennek vége, csak a helye maradt meg!

A kastélyt környező nagy angolkert a szép Bodva folyó által képezett félszigetet, s ennek elejét az épület foglalja el. E kert szép s benne mindennemű fák és virágok láthatók, melyek diszléséhez nem keveset hat a Bódva által nedvesített föld és levegő.

Luiller után a gróf Dersffyék birták e kastélyt a hozzátartozó uradalommal együtt. Ezek kihaltával a kincstárra szállott, melytől Gothai-Koburg herceg vette meg s birja most is.

Menjünk át a Bódva hidján s nézzük meg Edelénynek másik nevezetességét, melyet második rajzunk ábrázol, — s ez az — Edelényi cukorgyár.

Rajzunk a roppant kiterjedésű gyárépületet tünteti elénk. Ezen cukorgyár hazánk legnagyobb ilyenmű épülete, mert felülmulja a Sopron melletti Fischer-féle s a sz.-miklósi b. Sina Simon-gyárakat is.

A gyár, a mint most fönnáll, hét év előtt szereltetett föl, a midőn azt a birtokos herceg Koburgtól Schoeller és Reich porosz iparosok vették haszonbérbe.

A gyárnak azelőtti felszerelése a mostanihoz nem is hasonlít-

ják, s az ahhoz tartozó jó köszönet szolgáltató bányát pedig kedvök szerint mivelhetik.

Edelényt elhagyva a völgy megszükül, s itt találjuk Borsodot, mely fölött egy halmon állott régi vára, melytől vette nevét a vármegye; e vár egészen elpusztult.

(Folytatás következik.)

A bölcsek köve.

(Folytatás.)

K. u. 8-ik században élt Keleten Dsafur, az arabok leghiresebb alchemistája, kinek hirneve akkoriban az egész világot betölté, s kinek szavai a legkésőbb korig csalhatlan igazságokul tekintettek. Ezen emberben is a monda mindazt egyesíteni látszik, a mit csak számos fáradhatlan kutatók századokon át összegyűjtöttek.

Neki tulajdonítják a szalitromsav, királyviz, sziksó, hamuzsir s még számos más állomány feltalálását. „Arabok királyának“ nevezik őt, mert benne a tudományok fejedelmét tisztelte a nép. Valamint az egész alchemiát az arabok ültették át Európába, midőn magukat Spanyolországba befészkeltek, épen ez volt az eset e név tiszteletével és a tekintélyébeni vak hittal is. A nagyrabecsült tudósnak minden mondata kinyilatkoztatott Isten-szavának tekintetett, s nem ritkán szószertenti értelmében vétetett, a midőn a nagy ember valószínűleg csak képletesen beszélt.